

До
членовете на научното жури,
утвърдено със заповед РД 19-39Б от 28.06.2011
на Ректора на СУ “Св. Климент Охридски”

Р Е Ц Е Н З И Я

от

проф. д-р Иван Русчев, председател на научното жури,
на дисертационния труд на Андрей Иванов Андреев на тема “Издателски договор”,
представен за присъждане на образователната и научна степен “доктор”
(05.05.13. – изобретателско, авторско и патентно право)

Уважаеми членове на научното жури,

Представям на Вашето внимание рецензията си на труда на дисертанта Андрей Иванов Андреев на тема “Издателски договор”. Андрей Андреев е зачислен на редовна докторантура по специалност изобретателско, авторско и патентно право (05.05.13.) към катедра “Гражданскоправни науки”, ЮФ на СУ “Св. Климент Охридски” в края на 2005 г. Той е дипломиран като магистър по право в ЮФ на СУ, като измежду по-важните позиции заемани от него са: адвокат от 2002 г.; представител по индустриална собственост от 2007 г.; хоноруван асистент към катедра “Гражданскоправни науки” на ЮФ на СУ “Св. Климент Охридски” от 2009 г. Освен отличния успех във всички докторантски изпити в съчетание с трайния интерес към теорията и практиката в областта на интелектуалната собственост, дисертантът по собствена инициатива е завършил успешно следдипломно обучение в областта на интелектуалната собственост, проведено от Патентното ведомство на Република България. Въз основа на отличното му представяне на изпита за правоспособност на представител по индустриална собственост, той е вписан като професионален представител. Със заповед на Ректора РД 20-283/12.02.2008 г. е отчислен с право на защита. За времето на докторантурата си е работил върху определената му по действащия тогава ред тема „Издателският договор”. Дисертантът е публикувал в сп. „Търговско право” статии по темата на дисертационния труд: “Издателският договор по Закона за авторското право и сродните права – търговска или гражданска сделка?”, сп. „Търговско право”, бр.4/2010 г., стр. 79 и „Съпоставка между издателски договор, издаването и някои договори за използване на произведения” Сп. „Търговско право”, бр. 1/2011 г., както и статии извън тази тема.

I. Обем и структура на изложението

Представеният за защита дисертационният труд е изследван на правния институт на издателския договор, като обемът на монографията е от 229 стандартни страници. Видно от приложеният списък на използваната литература, в труда са отчетени 75 български заглавия, както и научни публикации на френски, руски и английски език. Редом с това не може да не остане незабелязан фактът, че дисертацията изобилства с бележки под линия – 419 на брой. Що се отнася до **структурирането на изложението**, то е логически подредено в увод, три глави и заключение.

В увода дисертантът обосновава избора на тема и нейната актуалност. Очертани са предметът, основните тези, целите и научните задачи на дисертационния труд, като същевременно са формулирани тезите, които авторът се стреми да докаже в последващото изложение. **В заключението** са синтезирани най-важните изводи, до които дисертантът е достигнал в изследванията си; там той също е направил и някои предложения за усъвършенстване на действащата нормативна уредба.

II. Съдържание на дисертационния труд

Глава първа е посветена на общите въпроси, свързани с института на издателския договор, а именно - опит да се даде определение на издателския договор, характеристика и да се очертае правната му същност, като е направена и обстойна класификация на видовете издателски договори.

В началото на главата са направени ценни терминологични бележки и исторически обзор на отношенията във връзка с възпроизвеждането и разпространението на произведенията от древността до наши дни. В дисертационния труд е обоснована тезата, че до появата на авторското право издателският договор е съществувал като ненаименовано съглашение, включващо в себе си елементи от договора за продажба, изработка, поръчка, гражданско дружество. Аргументи в защита на изказаната теза са направените аналитични съждения върху обществените отношения по повод възпроизвеждане и разпространение на литературни произведения в Античността, Средновековието и Ренесанса, и способите за тяхното законодателно уреждане. Анализирано е възникването на нормативната уредба на издателските отношения в Западна Европа, нейната предистория и развитието ѝ, с особено внимание върху уредбата на издателския договор в България от приемането на ТЗ от 1897 г. до днешната уредба в действащия ЗАПСП.

Историческият анализ е последван от разглеждане характера, същността и спецификите на договора. Авторът се спира подробно на аргументите в полза на гражданския или търговския характер на издателския договор, обосновавайки становище в полза на виждането за търговския характер на договора.

Разглеждат се особеностите на договора с оглед специфичния му предмет и видово разнообразие, като е направена съпоставка между издателския договор, издаването и някои договори за използване на произведения. Интересно предложение е

възможността видовата отлика между отделните договори да се прокара именно въз основа предмета на договорите за използване на произведения – „отстъпването” или „предоставянето” на авторски права. Безспорно „отстъпването” на правата на възпроизвеждане и разпространение е вид белег на издателския договор, а изясняването на понятието „отстъпване” е един от моментите в дисертацията, представляващи новост. В последващото изложение са разгледани два възлови въпроса: до какво може да се отнася, какъв е обхватът на съгласието и проведена ли е законова разлика между действията по „отстъпване” и по „предоставяне”, респективно, има ли някаква трета, имплицитно заложена форма на „разрешаване” – различна от посочените традиционни две.

Разгледани са и различните видове издателски договори. Направено е разграничение между издателския договор и издателската дейност (с акцент върху случаите на издаване, при които няма нужда от издателски договор). Проведена е съпоставка с някои други договори за използване на произведения, като договора за издаване в периодично издание, договора за звукозапис и др. За пълнота това изложение е последвано от сравнително-правен анализ на законодателната уредба на издателския договор, съобразно правото на редица държави от континентална Европа.

Глава втора е посветена на сключването и съдържанието на издателския договор, респективно правата и задълженията, които произтичат от него за страните по договора. Разгледани са спецификите при формиране на съгласието при издателския договор – при недееспособност на автора, съобразно изискуемата от ЗАПСП писмена форма за действителност на договора и др. Разгледано е задължителното и факултативното съдържание на издателския договор, като се обръща особено внимание на забраната за автора да отстъпва правото върху всички произведения, които би създал докато е жив. Поддържа се, че тя не е абсолютна, напр. при поемането от страна на автора на задължение по издателски договор за определен брой произведения или за отстъпване на права върху множество произведения, които би създал в рамките на предварително уговорен бъдещ период от време. Наред с това е поставен и проблемът за съотношението между сключването на издателски договор и неимущественото право на разгласяване на произведението.

Централно място в тази глава заема изследването на правата и задълженията на страните по издателския договор, включително характера на дължимата престация, както и проблемите, свързани с необходимостта правата да бъдат придобити, необременени с конкуриращи авторски права на трети лица. Оправдано внимание е отделено на основното задължение на автора за отстъпване на правото на възпроизвеждане и разпространение, предели на задължението на носителя на авторско право, като са поставени съществени проблеми касаещи невъзможността на предмета и случаите на издателски договор за бъдещо произведение, където страните изрично уговарят, че такова ще бъде създадено, хипотези на конкуриращи придобивни основания, отговорността при неспазването на чуждите авторски права при създаването на произведението. Изследването се стреми да разкрие и изясни проблемите, които спецификите на издателския договор поставят: с оглед на страните

(при съавторство; на договора, сключен от наследници на автора); с оглед на произведението (издателският договор за сборни произведения; на договора за възпроизвеждане и разпространение на преводи на оригинални произведения; в случаите на произведения, разгласени под псевдоним или анонимно и на особеностите на издателския договор за писма).

Изложението в **глава трета** е центрирано около проблематиката на прекратяването на издателското правоотношение от гледище на основанията, неизпълнението на уговореното по издателския договор и случаите на начална нищожност на същия. Особено внимание е обърнато на предвидените в ЗАПСП специални хипотези на прекратяване: при изтичане на срока на закрила на произведението; при упражняване на правото на автора да спре използването на произведението и др. Обосновава се правото на издателя на едностранен отказ при наличие на основателни причини, по аналогия с чл.286 от ЗЗД, последвано от анализ на особености при нищожност на издателския договор с оглед основанията и правните последици. Интерес заслужават аргументите, изказани по повод предложеното и проведено разграничение между отговорността за нарушаване на неимуществени права на автора и неимуществените вреди, настъпили за автора. В изложението се аргументира и становище по нееднозначно разрешавания у нас въпрос за основанието на отговорността на издателя при нарушаване на неимуществени права на автора – договорно или извъндоговорно.

III. Научна и научно-приложна новост (приноси) на дисертационния труд

В дисертационния труд е разгледан институтът на издателския договор при уредбата на ЗАПСП, като конкретни приноси и достойнства на представеният дисертационен труд могат да бъдат определени по следния начин.

- Избрана е неизследвана в самостоятелно монографно съчинение у нас тема, след реформата в авторското право в края на миналия век и развитието на издателската дейност през настоящия.
- Сред достойнствата на дисертацията следва да се посочи историко-правният анализ на възникването и развитието на издателския договор в Западна Европа, като по този начин се дава възможност за проследяване въздействието на миналите върху настоящите законодателни решения.
- В работата се прави за първи път опит за терминологични разграничения и уточнения за самият термин „издателски договор”, както и между термините „издателски договор” и „издателска дейност”; „отстъпване” и „предоставяне” на правата върху произведението и редица други.

- С приносен характер е теоретичното обосноваване на характера на издателския договор като абсолютна търговска сделка в светлината на релевантните разпоредби на ТЗ.
- Приносен характер има изследването на някои договори, които всъщност не са такива за отстъпване използването на произведението, но несистемно са уредени при издателския договор. Такива са договорът за издаване за сметка на автора (който се оказва, също може да има свои разновидности, забелязани за първи път от дисертанта) и договорът за издаване при участие, от друга страна.
- Принос и достойнство на дисертацията съставлява разграничаването на задълженията на издателя, свързани с възпроизвеждането на произведението от тези за разпространяване на произведението, както и на следващите от тях вторични задължения, за които липсва уредба.
- В областта на правата върху нематериални блага за първи път се прави съпоставка между авторскоправния и вещноправния режим на възпроизведените екземпляри от произведението. Проява на това е и изразеното от дисертанта становище, че възникналото като последица от нищожността на издателския договор реституционно отношение, не включва претенция на автора да му бъдат върнати вече възпроизведените екземпляри. Същевременно колизията между абсолютни права (вещно и авторско) не позволява издателят-собственик на тези екземпляри да ги разпространява, тъй като тази възможност произтича от авторското, а не от вещно право на собственост върху движими вещи.
- Приносен момент е изследването върху отговорността на издателя при нарушаване на неимуществени права на автора, вследствие неточно изпълнение на договора. Прави се базисна съпоставка между абсолютните неимуществени права и относителните неимуществени права на автора, произтичащи от издателския договор, респективно - неимуществени вреди при неизпълнение, с цел обосноваване на тезата, че издателят отговоря за неимуществени вреди на договорно, а не на извъндоговорно основание.
- С научен и практико-приложен ефект са изводите на дисертанта за отговорността на носителя на авторското право при отстъпване на права върху произведение, създадено в нарушение на чуждо авторско право.
- Дисертантът обосновава логически познатата по-скоро в чужди страни т.нар. „клауза за приключване” (след прекратяване на договора) и смята, че при пропуск да се уреди в договора, тя може да се изведе по тълкувателен път. Но вместо тази трудност, при евентуални спорове е уместно неговото предложение за усъвършенстване на законодателството за добавяне на подобна разпоредба в закона.

IV. Критични бележки на рецензента

В структурно отношение работата е последователна и логично изградена, като може да се помисли за промяна на реда на изложение в главата, посветена на прекратяване на издателското правоотношение, и по-конкретно – на изложението относно нищожността на договора, т.к. прекратяването (което следва да е обект на изследване в глава III), по необходимост предполага валидно възникнало правоотношение. Може да се препоръча на дисертанта с оглед бъдещата преработка на съчинението му, обединяване на някои от най-малките по обем структурни части.

Към сравнително-правния анализ бих препоръчал да се включи и разглеждането на уредбата на издателския договор според правната система на Испания. Основанията ми за това са две: близостта на новата ни нормативна уредба до испанската и водещото място на испаноезичното книгоиздаване в света.

Препоръчително е да се обоснове по-задълбочено фактическият състав на отговорността на издателя в случаите на репарирание на неимуществени вреди, като се наблегне върху релевиращия за причинната връзка фактор – неполагане на дължимата грижа, разгледано през общата идея за вината в облигационното право. Би следвало също така да се изясни проблемът за пределите на отговорността (в която насока докторантът се е задоволил с по-повърхностно разглеждане) и да се доразвие идеята за съответно прилагане правилата на евикцията при отговорността на всеки друг носител на авторско право, който не е автор, при отстъпване правата на възпроизвеждане и разпространение върху произведение, създадено в нарушение на авторски права на трети лица. Изглежда дисертантът допуска неприемливо смесване между желан резултат, неимуществен интерес и имуществени и неимуществени вреди, което е нужно да бъде коригирано. По-задълбочено следва да се изследва въпросът за релевантната причинна връзка, която изглежда авторът приема да е налице между неизпълнение на задължения на издателя с накърненост на некорелативни на тях абсолютни неимуществени права на титуляра на авторското право. Нещо повече, неприемливо е твърдението, че неимуществените права на титуляра на авторско право се явяват критерий за дължимата грижа от издателя и критерий за точно договорно изпълнение, т.к. дължимата грижа е мяра на дължимото и възможно изпълнение, което едва в опосредени форми може косвено да доведе до засягане на права или причиняване на неимуществени вреди (от липсата на приятна емоция и радост, недобиване на известност), за доставянето на които издателят не е задължен. Едва ли би могло да се приравни на договорно неизпълнение (респективно да се ангажират последиците на договорната отговорност) и неудовлетворяването на визириания от дисертанта за съществуващ в „латентно състояние” неимуществен интерес от „сдобиване с авторитет и известност”. Сдобиването с авторитет и известност не се намира в пряка причинна връзка с договорното неизпълнение (респ. изпълнение) и едва ли може да попадне в обхвата на дължимото репарирание на вреди на договорно основание. Може да се помисли дали е достатъчен аргумент срещу деликтния характер на отговорността отричането на прилагането на специалните текстове на чл. 94 и сл.

ЗавПСП, без да е разгледана възможността да се приложи общия деликтен състав по чл. 45 ЗЗД. (Неслучайно в доктрината се посочва, че при НУ се говори за увреждане на чуждо благо обект на закрила на абсолютно право).

V. Заключение

Направените критични забележки не са в състояние да нарушат впечатлението за една качествена, издържана като цяло в научно и структурно отношение работа, написана със задълбоченост и добросъвестно усилие. Дисертационният труд „Издателски договор” на докторанта Андрей Андреев представлява оригинално научно монографно съчинение, с приноси за развитието на правната наука и практиката, поради което заслужава положителна оценка. Трудът разкрива задълбочените познания на дисертанта в материята на интелектуалната собственост, а също и в гражданското и търговското право. Предвид гореизложеното, считам, че дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ за получаване на образователната и научна степен „доктор”.

На основание изложеното, предлагам с пълна убеденост на почитаемите членове на научното жури да вземат решение за присъждане на Андрей Иванов Андреев образователната и научна степен „доктор” по право (05.05.13. – изобретателско, авторско и патентно право).

август, 2011 г.
гр. София

Рецензент:

.....
/проф. д-р Иван Русчев/